

Öksürük İlâçları

Eczacı Hamdi Dürüst

Yukarı teneffüs sistemini tahriş eden yabancı maddeleri veya ifrazatı dışarı atmak için göğüs adalelerinin diafram ile birlikte takallusuna öksürük diyoruz. Şiddetli fakat kesik olarak tezahür eden bu takallus, refleks veya volunter olabilir.

Yukarıda umumi tarifini yaptığımız öksürüğün klinikte üç şekline tesadüf edilir, ve tedavisi de bu klinik şekillere göre tayin edilebilir:

1. Kuru öksürük
2. Balgamlı öksürük
3. "Dolu" öksürük.

Şimdi, öksürüğün bu üç klinik şekline göre, tedavide kullanılan ilâçları gözden geçirebiliriz.

1. "**Dolu**" **Öksürük**, ekseriya göğsün dolu fakat ifrazatın hemen yok derecede az olduğu ve hastaya çok sıkıntı veren klinik şeklidir. Bu tip öksürüklerin tedavisinin esasını "expectorant" ilâçlar teşkil ederler ki bu ilâçları da şöylece hulâsa edebiliriz:

A. Kusturucu Expecto-rant'lar. Bu sınıfa girecek ilâçların kullanılış yerlerine göre iki dozu vardır. Dercettiğimiz vasatî dozlar balgam söktürmek içindir; bunların üzerinde verilecek miktarlar ise "emetic" = kusturucu tesir yaparlar.

Apomorphine HCl (1 - 2 mgm);

Tartar Emetic (1 - 3 mgm),

Ipecac preparatları: (Ipeca tozu 0.06 Gm), (Dover tozu şeklinde 0.3 Gm), ve (Ipeca şurubu olarak 0.75 Gm)

B. Tuzlu Ekspektoranlar, meyanında bir çok klâsik öksürük ilâcını zikredebiliriz: Ammonium Chlorure (0.3 Gm), Ammonium Carbonate (midneyi tahriş edebilir), Potassium İodure (0.3 Gm) ve bilhassa ateşli hastaların öksürüklerinde kullanılan Sodium Citrate ve Sodium Acetate.

C. Göğüs Yumuşatan ekspektoranlar (demulcents); isminden de anlaşılacağı veçhile musilaj ihtiva eden reglisse, guimauve (hatmi), gomme arabique, gibi nebati menşeli drokların infusion, şurup

vs. şeklindeki muhtelif ispençiyari preparatlarından ibarettir, ve ötedenberi halk arasında öksürük ilâcı olarak tanınmışlardır.

2. **Balgamlı Öksürük**, yukarıdaki tipin tam aksine, mukozaları (muhatı gışaları) gevşemiş ve tonozitesini kaybetmiş akciğerlerin tezahürüdür. Kronik bronşit vakalarında çok rastlanır. Bu vakalarda tonikler ve teneffüs cihazındaki kan deveranını arttıracak maddeler verilerek zayıflayan mukoza tenbih ettirilir, adeta bir anemi (kansızlık) geçirmekte olan muhatı gışa kan deveranının düzeltilmesi neticesi beslenip takviye edilmiş olur. Diğer sınıf öksürük ilâçlarının hiç birinin tesir edemediği bu tip öksürüklerde "tahriş edici ekspektoranlar" kullanılır. Bu maddeler akciğer yolu ile itrah edildiklerinden, beklenen terapötik tesirlerini icra ederler:

Creosote (0.5 cc.)

Guaiacol (0.5 cc.).

Guaiacol Carbonate (1 Gm),

Terpine Hydrate (0.3 Gm)

Potassium guaiacol sulfonate ("Thiocol" Roche) 0.3 Gm.

Yalnız tahriş edici ekspektoranların kullanılmasında dikkat edilecek en mühim husus kan kusan (hemoptizik) hastalara verilmemeleridir.

3. **Kuru Öksürük**, medulladaki öksürük merkezlerinin türlü sebeplerle tenbihi neticesi tezahür eder. Bronşitlerde, soğuk algınlığının başlangıcında öksürüğün bu şekline çok rastlanır. Tedavisinin esasını da, binaenaleyh, medulladaki öksürük merkezlerinin teskini teşkil eder. Buna ilâveten, boğazdaki gıcığı mahalli olarak giderecek lozanj ve pastillerle téntür benzoinli buğular, ve göğüse sürülecek iod ve camphre'li liniment ve yakalar da kullanılır.

Öksürüğün en sık rastlanan bu şekli için klâsik ve yeni olmak üzere bir hayli ilâç bu gün tababette kullanılmaktadır. Bunları, menseleri ve kimyevi strüktürlerine göre 6 sınıfta etüd edebiliriz:

1. **Phenanthrene** türleri (klâsik ve yeni olmak üzere ayrıca ikkiye ayrılabilirler).

2. **Isoquinoline** türleri

3. **Phenyl Acetic Acid** türleri

4. **Hexanone** türleri

5. **Naphthalene** türleri

6. **Piperidinedione** türleri

Şimdi günün en yeni ve bir kısmı henüz tecrübe safhasında olan öksürük ilâçlarını ihtiva eden yukarıdaki altı sınıfı tetkik edebiliriz:

1 — A: Klâsik Phenanthrene türleri, ekserisi opium preparatları veya opium alkaloidleri olan bu sınıf ilâçlar, bütün mahzurlarına

rağmen ilk hatıra gelen öksürük sedatifleri arasındadırlar. Codeine, Codeine Phosphate, Dionine (Diethylmorphine), Morphine (bilhassa surup şekli), Heroine, Dihydrocode none (Dicodide)'i bu meyanda sıralayabiliriz. Bu ilaçların bariz mahzurları, devamlı kullanma neticesi habituation tabir ettiğimiz alışkanlık tevlit etmeleri ve teneffüs sisteminde depresyon, dalgınlık ve uyku, ve bağırsak peristalsisinin teskini neticesi kabızlık da husule getirmeleridir.

1 — B: Yeni Phenanthrene'ler: Dextromorphan HBr, N. N. D., halen **Romilar** ismi altında Roche firması tarafından surup ve tablet olarak piyasaya çıkarılmıştır. Upjohn firması aynı müstahzarı **Met-herate** ve Terpene Hydrate'li **Methorate** isimlerle (T. H. + M.) rumuzu ile imal etmektedir.

Nalorphine HCl (USP) ve **HBr (BP)**: injektion olarak Merck firması tarafından **Nalline** ve Burroughs Wellcome tarafından da **Lethridone** isimlerle piyasaya çıkarılmıştır. Teneffüs sisteminin kuvvetli bir münebbihidir.

Pholcodine BPC, surup şeklinde verilmektedir.

2. Isoquinoline türleri

Moscapine (Narcotine) Pastil ve solusyon halinde kullanılmaktadır. Bu madde aslında papaverine gurubundan bir afyon alkaloididir.

3. Phenyl Acetic Acid türleri

Carbetapentane Citrate (NND) U. C. B. ve Squibb firmaları tarafından surup ve tablet şeklinde ve "Toclase" veya "Tosedin" isimlerle imal edilmektedir. Uyuşturucu hassaları yoktur, buna mukabil beyindeki öksürük merkezlerini teskin eder. Kullanıldığı vak'aların % 91 inde salâh temin edildiği klinik müşahedelerle tesbit edilmiştir.

4. Hexanone türleri:

Methadone HCl (USP, BP) ağızdan 1,5 - 2 mgm lık dozlarla alındığında bu miktarın 10 misli kodeinin antitusiv tesirin i icra eder.

Normethadone Hoechst firması tarafından "**Ticarda**" ismi altında tababete arz edilmiş bulunmaktadır. Kimyevi strüktürü 6-dimethylamino - 4: 4 - diphenylhexan - 3 - one' dur. Tesir bakımından methadone'a çok benzer. Antitussiv hassalarile birlikte analjezik özellikleri de mevcuttur. Tablet ve damla şeklinde günde 7,5 ilâ 10 mgm lık kâhil dozu olarak verilebilir. Teneffüs merkezinin deprese ettiği gibi; bronşit, farinjit, boğmaca hastalıklarının müz'ic ve spazmodik öksürükleri ile verem ve kuru zatürlepenp öksürüklerinin tedavisinde, ayrıca ameliyat esnası veya ameliyat sonrası öksürüklerinin izalesinde de muvaffakiyetle kullanılmaktadır.

5. Naphthalene türleri, arasında "Becantex" ve "Becantyl" isimli ilaçlar tablet ve şurup şekillerinde imal edilmektedirler. 30 miligramlık dozlarda verilmektedir.

6. Piperidinedione türleri Roche firmasının "Sedulon" isimli ilacı listemizin son kalemni teşkil etmektedir. Öksürük merkezlerinin depresanı ve hafif bir sedatif tesir icra etmektedir. Bilhassa asabi menşeli öksürüklerde muvaffakiyetle kullanılmaktadır. Roche firmasının, benzer diğer bir müstahzarı olan "Persedon" tabletleri hipnotik olarak kullanılmaktadır. "Sedulon" şurup olarak verilmektedir.

Öksürük ilaçları sahasında araştırmalar devam etmekte ve muhtelif firmaların bu sahada kaydettiği terakkilerle hemen her gün yeni müstahzarlar tababete arzedilmektedir. Bununla beraber, klâsik öksürük ilaçları ile halk ilaçlarının da kullanılmasına devam edilmektedir.

B i b l i y o g r a f y a

1. Kanaan, M. **Pharmacology Notes**, 1951.
2. Osol - Farar, **United States Dispensatory**. 25th ed., Lippincott, 1955.
3. Karamanukian, L. **Cough and the Newer Antitussives**, "The Apothecary", 13, 32-35, Amer. Univ. Beirut, 1958.